

Valik ülesandeid aines “Sissejuhatus andmeturbesse”

29.aprill, 2004

1 Ülesanded

Ülesanne 1. Tõesta, et p on algarv parajasti siis, kui

$$x^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$$

iga $x \in \{1, \dots, p-1\}$ korral.

Ülesanne 2. Arvuta (võimalikult lihtsal viisil) $7^{183} \pmod{13}$ ja $5^{122} \pmod{21}$.

Ülesanne 3. RSA algoritmis kasutatavad algarvud on $p = 11$ ja $q = 23$. Avalik astendaja on $e = 3$. Leia salajane astendaja d .

Ülesanne 4. Tõesta, et iga algarvu p korral $(p-1)! \equiv -1 \pmod{p}$.

Ülesanne 5. Tõesta, et $n^5 - n$ jagub alati (iga $n \in \mathbb{Z}$ korral) 30-ga.

Ülesanne 6. Kuidas veenduda 20 inimeselise grupiga 15 minuti jooksul, et $2^{16} + 1$ on algarv, kasutamata igasugust arvutustehnikat (vaid paber ja pliiats on lubatud).

2 Lahendused

Ülesanne 1. Kui p on algarv, siis seos $x^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$ (iga $x \in \{1, \dots, p-1\}$ korral) jäeldub Fermat' teoreemist. Kui p ei ole algarv ja ütleme $p = p_1 \cdot p_2$, kus $p_1 \neq 1 \neq p_2$, siis elemendil $p_1 \in \{1, \dots, p-1\}$ puudub pöördelement mooduli p järgi. Seega ei saa kehtida seos $p_1^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$, sest muidu oleks p_1^{p-2} elemendi pöördelement: $p_1 \cdot p_1^{p-2} = p_1^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$.

Ülesanne 2. Avaldise $7^{183} \pmod{13}$ arvutamisel esitame astendaja järgmiselt $183 = 15 \cdot 12 + 3$ kasutame Fermat' teoreemi algarvu $p = 13$ korral:

$$7^{183} \pmod{13} = 7^{15 \cdot 12 + 3} \pmod{13} = \underbrace{(7^{15})^{12}}_{\equiv 1 \pmod{13}} \cdot 7^3 \pmod{13} = 7^3 \pmod{13} = 5.$$

Avaldise $5^{122} \pmod{21}$ arvutamiseks Fermat' teoreemist ei piisa, kuid siin saab kasutada Euleri teoreemi. Leides kõigepealt arvu 21 Euleri funktsiooni $\phi(21) = \phi(3 \cdot 7) = (3-1) \cdot (7-1) = 12$ ja seejärel avaldades astendaja $122 = 10 \cdot 12 + 2$, saame:

$$5^{122} \pmod{21} = 5^{10 \cdot 12 + 2} \pmod{21} = \underbrace{(5^{10})^{12}}_{\equiv 1 \pmod{21}} \cdot 5^2 \pmod{21} = 5^2 \pmod{21} = 4.$$

Ülesanne 3. Leiame Euleri funktsiooni $\phi(n) = \phi(11 \cdot 23) = 10 \cdot 22 = 220$ ja arvutame $e = 3$ pöördelemendi d mooduli $\phi(n)$ järgi, kasutades Euleri algoritmi. Saame:

$$220 - 73 \cdot 3 = 1,$$

millest järelduvalt $d \equiv -73 \equiv 220 - 73 \equiv 147$.

Ülesanne 4. Fermat' teoreemist tulenevalt on arvud $\{1, \dots, p-1\}$ polünoomi $x^{p-1} - 1$ juured korpuses $\mathbb{Z}_p$. Seega on arvud $\{0, 1, \dots, p-1\}$ polünoomi $x^p - x$ juurteks. Et aga korpuses ei saa p -astme polünoomil olla rohkem kui p erinevat juurt, saame

$$x^p - x \equiv (x-0) \cdot (x-1) \cdot (x-2) \cdot \dots \cdot (x-(p-1)) \pmod{p}.$$

Avades sulud ja võrreldes vastavates polünoomides (üle $\mathbb{Z}_p$) liikme $x^1 = x$ kordajaid, saame

$$-1 \equiv \cdot(-1) \cdot (-2) \cdot \dots \cdot (-(p-1)) \pmod{p}.$$

Et kõik kahest suuremad algarvud on paaritud, siis on paremal pool alati paarisarv $(p-1)$ liikmeid, mistõttu miinusmärgid tegurite eest võib ära jätta. Juhul $p = 2$ veendume väite kehtivuses vahetu arvutuse teel.

Ülesanne 5. Piisab kui näitame, et $n^5 - n$ jagub alati algarvudega 2, 3 ja 5. Selleks kasutame teguriteks lahutust:

$$n^5 - n = (n - 1) \cdot n \cdot (n + 1) \cdot (n^2 + 1).$$

Kahega ja kolmega jaguvus on ilmne, sest $n^5 - n$ teguriteks lahutus sisaldab alati (iga n korral) kolme järjestikust tegurit $n - 1$, n ja $n + 1$. Üks neist kolmest peab jaguma alati kolmega ja üks kahega.

Viiega jaguvuse analüüs toimub analoogilise võttega. Arvestades, et $n \bmod 5 \in \{0, \dots, 4\}$, analüüsime kõiki viite võimalust. Kui $n \bmod 5 = 0$, siis tegur n jagub 5-ga. Kui $n \bmod 5 = 1$, siis tegur $n - 1$ jagub 5-ga. Kui $n \bmod 5 \in \{2, 3\}$, siis tegur $n^2 + 1$ jagub 5-ga. Kui aga $n \bmod 5 = 4$, siis jagub 5-ga tegur $(n + 1)$.

Ülesanne 6. Definiitsiooni järgi on mingi arv p algarv parajasti siis kui ta ei jagu ühegi arvuga vahemikust $\{2, \dots, p - 1\}$. Tõestamiseks, et $p = 2^{16} + 1$ on algarv kasutame tähelepanekut, et piisab kui kontrollida arvu p jagumatus arvudega vahemikust $\{2, \dots, \lfloor \sqrt{p} \rfloor\}$, sest mittetriviaalse teguriteks lahutuse $p = p_1 \cdot p_2$ olemasolu korral peab üks teguritest langema nimetatud vahemikku, sest eeldus $p_1, p_2 > \sqrt{p}$ viiks vastuolule: $p = \sqrt{p} \cdot \sqrt{p} < p_1 \cdot p_2 = p$.

Vahemikus $\{2, \dots, \lfloor \sqrt{p} \rfloor\}$ on antud juhul $2^8 = 256$ arvu, millest pooled on paarisarvud, millega jaguvust ilmselt ei ole vaja kontrollida. Seega ei ole vaja teostada rohkem kui 128 proovijagamist, mis ilmselt on jõukohane 20-le inimesele veerand tunni jooksul. Loomulikult on võimalik proovijagamiste arvu veelgi vähendada, kuid esitatud lahendus on ülesande kontekstis piisav.